

Klimatický utečenec, klimatický migrant, či vnútorný vysídlenec?
Climate refugee, climate migrant or internally displaced person?

JUDr. Sylvia Tiryaki, PhD.

**Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Ústav medzinárodného a
európskeho práva**

Anotácia

Tento článok si kladie za cieľ bližšie skúmať nedostatok medzinárodnoprávnej ochrany klimatických migrantov. Článok rozlišuje medzi vnútorne vysídlenými ľuďmi a cezhraničnými migrantami a zdôrazňuje nevyhnutnosť dostupnej právnej ochrany pre obe kategórie. Pozornosť je taktiež venovaná posudzovaniu a zváženiu potenciálu či efektívnosti už existujúcich ľudskoprávných dokumentov na vytvorenie základu krátkodobých a dlhodobých riešení, ktoré v súčasnosti absentujú.

Annotation

The aim of this paper is to explore the gap in the international legal protection for climate migrants, distinguishing between internally displaced persons and cross-border migrants. The paper emphasizes the necessity of providing legal protection for both categories and considers the potential and effectiveness of existing human rights documents as a basis for short-term and long-term solutions, which are currently lacking.

Kľúčové slová

Klimatický migrant, klimatický utečenec, vnútorne vysídlené osoby, ľudské práva, environmentálne právo, medzinárodnoprávna ochrana

Keywords

Climate migrant, climate refugee, internally displaced people, human rights, environmental law, international legal protection

Úvod

Zemetrasenie v Turecku a v Sýrii vo februári tohto roku nielenže zdôraznilo, ako sme od prírody ako ľudstvo závislí, ale pripomenulo nám aj realitu humanitárnej katastrofy, ktorá v prípadoch prírodných pohrôm automaticky nasleduje^[1].

Klimatická zmena sa stala súčasťou spoločenského diskurzu v 80. a 90. rokoch minulého storočia, ale s humanitárnymi otázkami začala byť spájaná až začiatkom milénia^[2]. Z veľkej časti podstatou klimatického diskurzu boli dlhú dobu len mitigačné aktivity snažiace sa o jej odvrátenie, ale čoraz naliehavejšími sa stávajú upozornenia, že na jej dôsledky nie sme náležite právne pripravení^[3].

Názorové spektrum toho, či sú klimatické zmeny spôsobené človekom alebo nie, je skutočne široké, a tento článok si nekladie za cieľ potvrdiť ani vyvrátiť žiadny z týchto názorov. Pojednáva o migrácii v dôsledku klimatických zmien a o medzinárodnej právnej ochrane vyplývajúcej z existujúcich právnych rámcov a štruktúr. Zaoberá sa aj možnosťami a limitmi už existujúcej ochrany pri vytváraní základu riešení problematiky environmentálnej migrácie.

1. Klimatické zmeny a vysídľovanie

Keďže neexistuje žiadna právne záväzná definícia klimatickej migrácie, tento článok vychádza z expertných tvrdení Medzivládneho panelu o zmene klímy, ktorý už v roku 1990 vo svojej Prvej hodnotiacej správe uviedol, že „migrácia a presídľovanie môžu byť najnebezpečnejšími krátkodobými dôsledkami klimatických zmien“^[4]. Vo svojej Tretej hodnotiacej správe z roku 2001 upresnil, že „väčšinu oteplenia za posledných 50 rokov možno pripísať ľudským aktivitám“^[5].

Faktom zostáva, že svetová populácia za posledných 70 rokov narástla z 2,5 miliardy na 7,9 miliardy ľudí^[6]. Predpokladaný počet osôb, ktoré sa v dôsledku klimatických zmien stanú klimatickými migrantami, čiže budú nútené presídliť sa, sa odhaduje na 200 miliónov až 1 miliardu, a to v časovom horizonte do roku 2050. Najčastejšie citovaný odhad sa pohybuje okolo 200 miliónov^[7].

Podľa správy vypracovanej Medzinárodnou federáciou spoločností Červeného kríža a Červeného polmesiaca v roku 2021 počet klimatických katastrof stúpa ako číselne, tak aj percentuálne v porovnaní s ostatnými druhmi katastrof^[8]. Len v roku 2020 viedli klimatické katastrofy^[9] okrem strát na životoch k vysídleniu 30 miliónov ľudí, čo je trikrát viac než vysídlenie v dôsledku konfliktov a násillia.

Hoci klimatická migrácia je len jednou z oblastí globálnej migrácie, v mnohých prípadoch existuje kauzálna súvislosť medzi klimatickými zmenami a regionálnou spoločenskou a politickou nestabilitou. Konkrétnym príkladom je občianska vojna v Sýrii, ktorá vypukla v roku 2011^[10] a ktorej predchádzalo najväčšie obdobie sucha v histórii krajiny (medzi rokmi 2006-2011). Viacerí pozorovatelia sa zhodli na tom, že konflikt bol aspoň z časti podmienený práve vnútornou socioekonomickou nestabilitou vyvolanou masovým vysídľovaním obyvateľstva spojeným s klimatickými zmenami^[11].

Kým na jednej strane existuje medzi vedcami globálny konsenzus, že klimatické zmeny výrazne zvyšujú vysídlenie a migráciu^[12], samotné označenie migrácie za bezpečnostnú hrozbu problém nerieši (viď napríklad^[13]).

Vzhľadom na povahu dôsledkov klimatických zmien sa mnohí z klimatických migrantov nebudú môcť vrátiť do svojich domovov a stanú sa tak permanentne vysídlenými. V súčasnosti však neexistuje žiadna medzinárodná právna ochrana tejto skupiny ľudí^[14] a absentuje aj definícia klimatického migranta.

2. Utečenec či migrant

Termín *environmentálny utečenec*, ktorý vznikol zo snáh právne zarámcovať túto kategóriu vysídlených osôb, sa stále používa, ale právom je predmetom kritiky^[15]. Vo svojej brožúre pripravenej pre Environmentálny program Organizácie Spojených národov v roku 1985 opísal Essam El-Hinnawi

environmentálnych utečencov ako „ľudí, ktorí v dôsledku určitých environmentálnych zlomov (prírodných alebo antropogénnych) ohrozujúcich ich existenciu a/alebo ktoré vážne ovplyvnili ich život boli nútení opustiť, dočasne alebo permanentne, ich tradičné obydliá“^[16].

Avšak medzinárodné utečenecké právo, konkrétne Dohovor o právnom postavení utečencov (1951) v znení Protokolu týkajúceho sa právneho postavenia utečencov (1967)^[17], poskytuje právnu ochranu len striktno vymedzeným kategóriám osôb, ktoré spadajú do definície utečenca. K právnej ochrane dochádza vtedy, ak sa tieto osoby nachádzajú mimo svojho štátu a majú oprávnené obavy z prenasledovania z rasových, náboženských, a národnostných dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov, nemôžu prijať alebo v dôsledku uvedených obáv odmietajú ochranu svojho štátu, alebo nemajú štátne občianstvo a nachádzajú sa mimo územia svojho štátu v dôsledku týchto udalostí a ktoré sa tam vzhľadom na uvedené obavy nemôžu alebo nechcú vrátiť^[18].

Ďalším problémom je, že pojem *environmentálny utečenec* pravdepodobne nezahŕňa tie osoby, ktoré boli vysídlené v rámci hraníc svojej krajiny, tzn. vnútorne vysídlené osoby (angl. internally displaced people, angl. skr. IDPs). Vnútorne vysídlené osoby budú pravdepodobne, aspoň spočiatku predstavovať najpočetnejšiu skupinu všetkých klimatických migrantov^[19]. Podľa posledných prieskumov Centra pre monitorovanie vnútorného vysídľovania (angl. The Internal Displacement Monitoring Center) počet osôb vnútorne vysídlených v dôsledku extrémneho počasia iba v roku 2021 dosiahol 23,7 milióna^[20].

Omnoho presnejší sa teda javí pojem *environmentálni migranti*, tak ako ich definuje Medzinárodná organizácia pre migráciu (angl. International Organisation for Migration, angl. skr. IOM) , čiže „osoby alebo skupiny osôb, ktoré musia opustiť svoje domovy v dôsledku vážnych, náhlych alebo progresívnych zmien klímy pôsobiacich nepriaznivo na ich životy alebo životné podmienky a ktoré sa rozhodnú tak urobiť dočasne alebo natrvalo a presídliť sa buď v rámci svojej krajiny alebo do zahraničia“^[21]. Analogicky je potom možné vyvodiť, že *klimatickí migranti* sú podkategóriou *environmentálnych migrantov*. Táto definícia tiež pracuje s predpokladom, že environmentálni migranti môžu byť vonkajší aj vnútorní, čo v praxi zahŕňa osoby vnútorne vysídlené a aj tie, ktoré hľadajú útočisko v inej krajine.

3. Existujúca právna ochrana

Na zabezpečenie právnej ochrany klimatických migrantov by mal byť do úvahy vzatý existujúci právny rámec, najmä základné medzinárodnoprávne dokumenty z tejto právnej oblasti, ako Dohovor o utečencoch a Usmerňujúce princípy OSN v oblasti vnútorného vysídľovania (angl. UN Guiding Principles on Internal Displacement)^[22].

3.1 Migranti

Avšak faktom ostáva, že súčasné medzinárodné právo neposkytuje žiadnu špecifickú právnu ochranu klimatickým migrantom. Vzhľadom na striktnú definíciu utečenca na základe Dohovoru o utečencoch, klimatickí migranti hľadajúci útočisko za hranicami domovskej krajiny sa budú pravdepodobne snažiť dokázať existenciu určitej formy prenasledovania s cieľom získať status utečenca^[23]. Niektorí autori sa skutočne snažia preukázať spojitosť medzi klimatickou migráciou a zodpovednosťou štátov za

zhoršovanie sa životných podmienok. Argumentujú napríklad tým, že klimatickí migranti sú určitou spoločenskou skupinou vystavenou prenasledovaniu ^[24].

V Preambule Rámcového Dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy (angl. The United Nations Framework Convention on Climate Change, angl. Skr. UNFCCC) je jasne uznaná antropogénna povaha klimatickej zmeny a taktiež zodpovednosť štátov za emisie skleníkových plynov ^[25].

Ak sa aj stotožníme s názorom na zodpovednosť štátov za klimatické zmeny a dôsledky s nimi spojené, ďalšou nezodpovedanou otázkou zostáva, ako rozlíšiť antropogénne zmeny od tých prírodných, tzn. preukázanie kauzálnej súvislosti medzi migráciou v dôsledku konkrétnej prírodnej katastrofy a klimatickou zmenou spôsobenou ľudským faktorom ^[26].

Toto je však úzko spojené s princípmi práva na rozvoj a ďalšími ľudskými právami, ako právo na život a zdravie, právo na čisté životné prostredie, právo každého jednotlivca na primeranú životnú úroveň, právo na bývanie, atď ^[27]. Negatívny vplyv klimatických zmien na pokojné a nerušené užívanie ľudských práv bol potvrdený aj v Rezolúcii Rady OSN pre ľudské práva ^[28]. Hoci väčšina z dotknutých ľudských práv sú práva socioekonomické, medzinárodný ľudsko-právny rámec poskytuje ochranu všetkým ľuďom bez výnimky, vrátane migrantov a to bez ohľadu na dôvod a príčiny migrácie.

3.2 Vnútorne vysídlené osoby

Oblasť medzinárodného práva týkajúca sa vnútorne vysídlených osôb nie je súčasťou utečeneckého práva. Obsahuje najmä právne nezáväzné usmernenia a *soft-law*. Základným dokumentom v tejto oblasti sú Usmerňujúce princípy OSN v oblasti vnútorného vysídľovania (angl. UN Guiding Principles on Internal Displacement) ^[29]. Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (angl. UN High Commissioner for Refugees, angl. skr. UNHCR) nemá síce mandát ohľadom ochrany vnútorne vysídlených osôb, ale článok 9 Štatútu z roku 1950 ho oprávňuje, aby sa zapojil do aktivít vymedzených Valným zhromaždením, v rámci zdrojov, ktoré má k dispozícii ^[30]. V súlade s týmto ustanovením sa rozšíril mandát UNHCR aj na nútené vysídlené osoby, ktoré nespádajú individuálne alebo skupinovo do definície utečencov podľa Dohovoru o utečencoch ^[31].

V nadväznosti na tieto zmeny v mandáte zadefinoval UNHCR v Usmerňujúcich princípoch vnútorne vysídlené osoby ako osoby alebo skupiny osôb, ktoré boli nútené opustiť svoje domovy v dôsledku ozbrojeného konfliktu, všeobecného násillia, porušovania ľudských práv, prírodných alebo antropogénnych katastrof a ktorí neprekročili medzinárodne uznané hranice štátu ^[32]. Definícia je dostatočne detailná na to, aby bolo z nej zrejmé, že zahŕňa aj environmentálne (alebo klimaticky) vysídlené osoby. Toto bolo neskôr objasnené aj Špeciálnym reportérom OSN pre práva vnútorne vysídlených osôb, štátmi a ďalšími humanitárnymi agentúrami ^[33]. Napriek tomu, že Usmerňujúce princípy relatívne presne zarámcovali, kto do ohrozenej skupiny patrí, silu majú skôr morálnu než autoritatívnu. Keďže nie sú právne záväzné, ich efektívnosť závisí od schopnosti a najmä ochoty štátov zabezpečiť práva vnútorne vysídlených osôb.

Predsa len tento *soft-law* dokument môže byť použitý ako odporúčací rámec v snahách dokonalejšie zabezpečiť medzinárodnoprávnu ochranu klimatických vonkajších a vnútorných migrantov.

4. Regionálne riešenia

Čo sa týka regionálnych právnych inštrumentov, niektoré z nich išli až hranicu globálneho právneho rámca a rozšírili definíciu utečenca. Napríklad Africká únia priznáva status utečenca ľuďom, ktorí opúšťajú svoju krajinu pôvodu kvôli vonkajšej agresii, okupácii, zahraničnej dominancii alebo udalostiam vážne narušujúcim verejný poriadok v časti alebo celej krajine ich pôvodu alebo národnosti ^[34]. Okrem toho už v roku 2009 podpísali štáty Africkej únie v Kampale Dohodu o ochrane a pomoci vnútorne vysídleným ľuďom v Afrike ^[35]. Usmerňujúce princípy OSN v oblasti vnútorného vysídľovania majú len odporúčací charakter a teda ide vôbec o prvý záväzný medzinárodný dohovor zakotvujúci práva vnútorne vysídlených ľudí.

Krajiny Strednej Ameriky sa v Cartagenskej deklarácii rozhodli zahrnúť do pojmu utečenec „osoby, ktoré unikli z ich krajiny, pretože ich životy, bezpečnosť alebo sloboda boli ohrozené všeobecným násilím, zahraničnou agresiou, vnútornými konfliktami, masovým porušovaním ľudských práv alebo inými okolnosťami, ktoré vážne narušajú verejný poriadok“ ^[36].

Hoci ani jeden z týchto dokumentov nemal pôvodne za cieľ pojednávať o klimatických migrantoch, je možné predpokladať, že „vážnym narušením verejného poriadku“ sa rozumie aj prírodná katastrofa a napriek tomu, že Cartagenská deklarácia nie je právne záväzná, pozitívne ovplyvnila legislatívu mnohých krajín regiónu v danej oblasti ^[37].

Ďalším príkladom je Mechanizmus dočasného ochranného statusu (angl. Temporary Protection Status, angl. skr. TPS) ^[38] v právnom systéme USA, ktorý vytvorili v roku 1990 a uviedli do praxe v roku 1998 po prírodnej katastrofe spôsobenej hurikánom Mitch. TPS je v podstate právny mechanizmus dočasnej humanitárnej pomoci.

Okrem uvedených regionálnych prístupov je vhodné spomenúť aj Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj, ktorá si kladie za cieľ dosiahnuť zákonnej, bezpečnej a zodpovednej migrácie a mobility ľudí, vrátane implementovania plánovaných a riadených migračných politík ^[39].

Čo sa týka právnej ochrany jednotlivcov, medzinárodné súdy stále neposkytujú širokú ochranu ľudských práv v oblastiach s podobným socioekonomickým a humanitárnym kontextom. Výnimkou je Európsky súd pre ľudské práva, ktorý posudzuje prípady, na ktoré sa vzťahujú veľmi špecifické socioekonomické a humanitárne okolnosti, v kontexte článku 3 Európskeho dohovoru ľudských práv. Pre ilustráciu viď prípad *N. proti Švédsku*, v ktorom súd rozhodol, že deportácia by bola porušením článku 3 vzhľadom na to, že skladba spoločnosti, tradícií a dokonca právneho systému sťažovateľky domovskej krajiny by za daných okolností predstavovali pre ňu hrozbu ^[40]. Za určitých striktné posúdených osobitých okolností by prípady klimatických migrantov mohli byť posudzované v týchto súvislostiach ^[41].

Záver

Táto štúdia nie je o tom, či klimatické zmeny sú antropogénne vo svojej podstate, ale snaží sa prispieť do diskurzu o možnostiach právneho ošetrenia ich socioekonomických dôsledkov. Globálna klíma sa mení oveľa rýchlejšie než reakcia medzinárodného práva na ňu a terajšia absencia princípu *ubi jus ibi*

remedium má za následok právne vákuum v dostupnej legislatívnej ochrane pre tých, ktorí sú následkami klimatických zmien najviac postihnutí.

Existuje zásadný rozdiel medzi formami vysídlenia rozpracovanými v doterajších medzinárodnoprávných dokumentoch a vysídľovaním podmieneným zmenenými klimatickými podmienkami. Veľká väčšina súčasných vysídlelcov sa už nikdy do pôvodných obydlií nevráti a kým sa nenájde zodpovedajúce riešenie, budú žiť v permanentnom právnom vákuu.

Možných riešení nie je veľa. Odhliadnuc od príčin vysídlenia, všetky osoby vysídlené v rámci teritórií svojich domovských štátov alebo hľadajúce bezpečie za hranicami majú stále nárok na medzinárodnú ľudsko-právnu ochranu. Ak sa k prírodnej katastrofe pridá aj konflikt, sú tieto osoby aj pod ochranou medzinárodného humanitárneho práva.

To však samozrejme nie je dostatočnou odpoveďou na danú situáciu. Dynamická interpretácia súčasného práva odzrkadľujúca konkrétny kontext by mohla byť jedným z alternatívnych prostriedkov riešenia. Avšak zakomponovať klimatických migrantov do súčasného utečeneckého režimu a opäť raz modifikovať a rozšíriť Dohovor o utečencoch nie je jednoduchou cestou. Znovuotvorenie tohto právneho dokumentu sa pravdepodobne stretne s nesúhlasom ako zmluvných strán tak aj relevantných inštitúcií^[42]. Ďalším z nedostatkov takéhoto riešenia by bola neprítomnosť právnej ochrany vnútorne vysídlených osôb.

Hoci vytvorenie úplne nového právneho mechanizmu sa javí z dlhodobého hľadiska nevyhnutné, v krátkodobom horizonte sa zdá skôr nepravdepodobné, že štáty budú ochotné prevziať na seba ďalšie záväzky podobného druhu vo forme nového medzinárodného dokumentu (viď tiež^[43]).

Vo svetle absentovania akýchkoľvek konkrétnych riešení právnej ochrany klimatických migrantov sa oblasť práva životného prostredia javí ako rozumná a dostupná možnosť. Medzi niektorými akademikmi a ľuďmi z praxe existuje čiastočná zhoda, že Rámcový Dohovor Organizácie Spojených národov o zmene klímy (angl. The United Nations Framework Convention on Climate Change, angl. skr. UNFCCC), môže aspoň čiastočne slúžiť ako dočasný právny rámec^[44]. Hoci UNFCCC nespomína konkrétne kategóriu klimatických migrantov, čiže úspešné riešenie nebude možné bez určitých zmien a modifikácií, jeho zmluvnými stranami sú takmer všetky štáty. To nie je na začiatok v dnešnom, narastajúcou mierou polarizujúcom sa svete vôbec málo.

Zoznam použitej literatúry

“IASC Operational Guidelines on the Protection of Persons in Situations of Natural Disasters.” Washington, DC: The Brookings – Bern Project on Internal Displacement, 2011. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IDPersons/OperationalGuidelines_IDP.pdf, (prístup 7. apríl 2023).

“Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky 319/1996 Z. z.” (1996). <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1996/319/19961119>, (prístup 7. apríl 2023).

“Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky 548/2006 Z. z.” (2006). <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2006/548/>, (prístup 7. apríl 2023).

“Uznesenie Európskeho parlamentu z 5. mája 2022 o hrozbách pre stabilitu, bezpečnosť a demokraciu v západnej a sahelskej Afrike” (2022). 2022/2650(RSP). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0203_SK.html#def_1_1, (prístup 7. apríl 2023).

“Vyhláška ministra zahraničných vecí z 10. mája 1976 o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach 120/1976 Zb.” (1976). <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1976/120/19761013>, (prístup 7. apríl 2023).

African Union. “African Union Convention for the Protection and Assistance of Internally Displaced Persons in Africa (Kampala Convention).” Addis Ababa, 2009. <https://au.int/en/treaties/african-union-convention-protection-and-assistance-internally-displaced-persons-africa>, (prístup 7. apríl 2023).

African Union. “OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa.” Addis Ababa, 1969. <https://au.int/en/treaties/oau-convention-governing-specific-aspects-refugee-problems-africa>, (prístup 7. apríl 2023).

Akgün, Mensur and Sylvia Tiryaki et al. “Future of Syria.” Barcelona: European Institute of the Mediterranean, 2017. <https://www.iemed.org/publication/future-of-syria/>, (prístup 7. apríl 2023).

Aleinikoff, Alexander. “Protected Characteristics and Social Perceptions: an Analysis of the Meaning of ‘Membership of a Particular Social Group.’” In Refugee Protection in International Law: UNHCR’s Global Consultations on International Protection, edited by Erika Feller, Volker Türk, and Frances Nicholson, str. 263–304. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. <https://www.refworld.org/docid/470a33b30.html>, (prístup 7. apríl 2023).

Biermann, Frank, and Ingrid Boas. “Preparing for a Warmer World: Towards a Global Governance System to Protect Climate Refugees.” Global Environmental Politics 10, no. 1, 2010, str. 60–88. <https://doi.org/10.1162/glep.2010.10.1.60>, (prístup 7. apríl 2023).

Cooper, Jessica B. “Environmental Refugees. Meeting the Requirements of the Refugee Definition.” New York University Environmental Law Journal 6, no. 2, 1998, str. 480–529.

El-Hinnawi, Essam. “Environmental Refugees.” Nairobi: United Nations Environment Programme, 1985. <https://digitallibrary.un.org/record/121267>, (prístup 7. apríl 2023).

Fountain, Henry. “Researchers Link Syrian Conflict to a Drought Made Worse by Climate Change.” The New York Times, March 2, 2015. <https://www.nytimes.com/2015/03/03/science/earth/study-links-syria-conflict-to-drought-caused-by-climate-change.html>, (prístup 7. apríl 2023).

Francis, Ama. “Climate-Induced Migration & Free Movement Agreements.” Journal of International Affairs 73, no. 1, 2019, str. 123–34. <https://www.jstor.org/stable/26872782>, (prístup 7. apríl 2023).

Gleick, Peter H. “Water, Drought, Climate Change, and Conflict in Syria.” Weather, Climate, and Society 6, no. 3, 2014, str. 331–40. <http://www.jstor.org/stable/24907379>, (prístup 7. apríl 2023).

Human Rights Council. "Resolution 10/4. Human Rights and Climate Change." Geneva, 2009. https://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_10_4.pdf, (prístup 7. apríl 2023).

Human Rights Watch. "The Iraqi Government Assault on the Marsh Arabs: A Human Rights Watch Briefing Paper," 2003. <https://www.hrw.org/legacy/backgrounder/mena/marsharabs1.htm>, (prístup 7. apríl 2023).

IFRC. "Displacement in a Changing Climate." Geneva, 2021. <https://www.ifrc.org/document/displacement-in-a-changing-climate>, (prístup 7. apríl 2023).

Intergovernmental Panel on Climate Change. "Climate Change 2001: Synthesis Report." Cambridge: Cambridge University Press, 2001. <https://www.ipcc.ch/report/ar3/syr/>, (prístup 7. apríl 2023).

Intergovernmental Panel on Climate Change. "Climate Change: The IPCC 1990 and 1992 Assessments." Canada, 1992. <https://www.ipcc.ch/report/climate-change-the-ipcc-1990-and-1992-assessments/>, (prístup 7. apríl 2023).

Jaswal, Paramjit S., and Stellina Jolly. "Climate Refugees: Challenges and Opportunities for International Law." *Journal of the Indian Law Institute* 55, no. 1, 2013, str. 45–48. <http://www.jstor.org/stable/43953626>, (prístup 7. apríl 2023).

Kaczan, David J., and Jennifer Orgill-Meyer. "The Impact of Climate Change on Migration: A Synthesis of Recent Empirical Insights." *Climatic Change* 158, no. 3-4, 2019, str. 281–300. <https://doi.org/10.1007/s10584-019-02560-0>, (prístup 7. apríl 2023).

Kälin, Walter. "The Global Compact on Migration: A Ray of Hope for Disaster-Displaced Persons." *International Journal of Refugee Law* 30, no. 4, 2018, str. 664–67. <https://doi.org/10.1093/ijrl/eey047>, (prístup 7. apríl 2023).

Kolmannskog, Vikram. "Climate Change, Environmental Displacement and International Law." *Journal of International Development* 24, no. 8, 2012, str. 1071–81. <https://doi.org/10.1002/jid.2888>, (prístup 7. apríl 2023).

Kuusipalo, Rina. "Exiled by Emissions—Climate Change Related Displacement and Migration in International Law: Gaps in Global Governance and the Role of the UN Climate Convention." *Vermont Journal of Environmental Law* 18, no. 4, 2017, str. 614–47. <https://www.jstor.org/stable/26388179>, (prístup 7. apríl 2023).

Leighton, Michelle, Xiaomeng Shen, and Koko Warner. "Climate Change and Migration: Rethinking Policies for Adaptation and Disaster Risk Reduction." Bonn: United Nations University Institute for Environment and Human Security, 2011. <https://www.auca.kg/uploads/Source%20Pub%20Climate%20Change%20and%20Migration.pdf>, (prístup 7. apríl 2023).

Messick, Madeline, and Claire Bergeron. "Temporary Protected Status in the United States: A Grant of Humanitarian Relief That Is Less Than Permanent." Migration Policy Institute, July 2, 2014. <https://www.migrationpolicy.org/article/temporary-protected-status-united-states-grant-humanitarian-relief-less-permanent>, (prístup 7. apríl 2023).

N.v.Švédsko (Ap. 23505/09), Rozsudok 20. júla 2020. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22n.%20v.%20uk%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-99992%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22n.%20v.%20uk%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-99992%22]}), (prístup 7. apríl 2023).

Office of the United Nations High Commissioner for Refugees. "Resolution Adopted by The General Assembly [on the report of the Third Committee (A/48/631)." 1994. <https://www.refworld.org/docid/3b00f2151c.html>, (prístup 7. apríl 2023).

Office of the United Nations High Commissioner for Refugees. "Statute of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees." Geneva, 1950. <https://www.unhcr.org/3b66c39e1.pdf>, (prístup 7. apríl 2023).

Shamsuddoha, Md, and Rezaul Karim Chowdhury. "Climate Change Induced Forced Migrants: in Need of Dignified Recognition under a New Protocol." Dhaka: Equity and Justice Working Group, Bangladesh, 2009. <https://www.columban.jp/filesE/Climate%20Refugees.pdf>, (prístup 7. apríl 2023).

Stern, Nicholas. The Economics of Climate Change: The Stern Review. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

UNHCR. "Cartagena Declaration on Refugees." Cartagena, 1984. <https://www.unhcr.org/about-us/background/45dc19084/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquium-international-protection.html>, (prístup 7. apríl 2023).

UNHCR. "Global Trends Report 2021." 2022. <https://www.unhcr.org/62a9d1494/global-trends-report-2021>, (prístup 7. apríl 2023).

United Nations. "Türkiye-Syria Earthquake Response." n.d. <https://www.un.org/en/turkiye-syria-earthquake-response>, (prístup 7. apríl 2023).

United Nations Population Division. "SDG Indicator 10.7.2 on Migration Policies." n.d. <https://www.un.org/development/desa/pd/data/sdg-indicator-1072-migration-policies>, (prístup 7. apríl 2023).

United Nations. "UN Population Division Data Portal: Interactive Access to Global Demographic Indicators," n.d. <https://population.un.org/dataportal/home/>, (prístup 7. apríl 2023).

United Nations Climate Change, n.d., <https://unfccc.int/>, (prístup 7. apríl 2023).

United Nations Economic and Social Council. "Guiding Principles on Internal Displacement." New York, 1998. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/104/93/PDF/G9810493.pdf?OpenElement>, (prístup 7. apríl 2023).

Valné zhromaždenie OSN. "Všeobecná Deklarácia Ľudských Práv." Paríž, 1948. https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/slo.pdf, (prístup 7. apríl 2023).

Wahlström, Margareta. "Chairperson's Summary." In *The Nansen Conference: Climate Change and Displacement in the 21st Century*, str. 18–19. Oslo, 5–7 June 2011, <https://www.unhcr.org/4ea969729.pdf>, (prístup 7. apríl 2023).

Warren, Phillip Dane. "Forced Migration after Paris COP21: Evaluating the 'Climate Change Displacement Coordination Facility.'" *Climate Change and Law Collection* 116, no. 8, 2016, str. 2103–44. https://doi.org/10.1163/9789004322714_ccllc_2017-0142-008, (prístup 7. apríl 2023).

Wentz, Jessica A., and Michael Burger. "Designing a Climate Change Displacement Coordination Facility: Key Issues for COP 21." New York: Sabin Center for Climate Change Law, Columbia Law School, 2015. https://scholarship.law.columbia.edu/sabin_climate_change/123/, (prístup 7. apríl 2023).

Poznámky pod čiarou

[1] United Nations, "Türkiye-Syria Earthquake Response," n.d., <https://www.un.org/en/turkiye-syria-earthquake-response>, (prístup 7. apríl 2023).

[2] Leighton, Michelle, Xiaomeng Shen, and Koko Warner, "Climate Change and Migration: Rethinking Policies for Adaptation and Disaster Risk Reduction," Bonn: United Nations University Institute for Environment and Human Security, 2011, str.107. <https://www.auca.kg/uploads/Source%20Pub%20Climate%20Change%20and%20Migration.pdf>, (prístup 7. apríl 2023).

[3] "Displacement in a Changing Climate," Geneva: IFRC, 2021, <https://www.ifrc.org/document/displacement-in-a-changing-climate>, (prístup 7. apríl 2023).

[4] Intergovernmental Panel on Climate Change, "Climate Change: The IPCC 1990 and 1992 Assessments," Canada, 1992, <https://www.ipcc.ch/report/climate-change-the-ipcc-1990-and-1992-assessments/>, (prístup 7. apríl 2023).

[5] Intergovernmental Panel on Climate Change, "Climate Change 2001: Synthesis Report," Cambridge: Cambridge University Press, 2001, <https://www.ipcc.ch/report/ar3/syr/>, (prístup 7. apríl 2023).

[6] United Nations, "UN Population Division Data Portal: Interactive Access to Global Demographic Indicators," n.d., <https://population.un.org/dataportal/home/>, (prístup 7. apríl 2023).

[7] Biermann, Frank, and Ingrid Boas, "Preparing for a Warmer World: Towards a Global Governance System to Protect Climate Refugees," *Global Environmental Politics* 10, no. 1, 2010, str. 60–88, <https://doi.org/10.1162/glep.2010.10.1.60>, (prístup 7. apríl 2023); Stern, Nicholas, "The Economics of Climate Change," *The Stern Review*: Cambridge University Press, 2006; Leighton, Shen, and Warner, "Climate Change and Migration," str. 64.

[8] IASC Operational Guidelines definujú katastrofu ako „vážny rozvrat vo fungovaní komunity alebo spoločnosti, majúci za následok ďalekosiahle ľudské, materiálne, ekonomické alebo environmentálne

straty presahujúce schopnosti dotknutej komunity sa s týmito stratami vysporiadať prostredníctvom svojich vlastných prostriedkov.“

“IASC Operational Guidelines on the Protection of Persons in Situations of Natural Disasters,”

Washington, DC: The Brookings – Bern Project on Internal Displacement, 2011,

https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IDPersons/OperationalGuidelines_IDP.pdf, str. 55 a 58, (prístup 7. apríl 2023).

[9] “Displacement in a Changing Climate,” str. 23-24.

[10] Občianska vojna v Sýrii vypukla v marci 2011 po zatknutí 15 mladých ľudí kvôli tomu, že pomaľovali školské steny v juhosýrskom meste Dara'a protivládnyimi grafitmi. Kruté okolnosti ich zadržania zmobilizovali v nasledujúcich dňoch obyvateľstvo požadujúce demokraciu, slobodu prejavu, politickú slobodu a koniec korupcii.

Akgün, Mensur, Sylvia Tiryaki, Florence Gaub, Salam Kawakibi, Jordi Quero, and Eckart Woertz,

“Future of Syria,” Barcelona: European Institute of the Mediterranean, 2017, str.10,

<https://www.iemed.org/publication/future-of-syria/>, (prístup 7. apríl 2023).

[11] Gleick, Peter H., “Water, Drought, Climate Change, and Conflict in Syria,” *Weather, Climate, and Society* 6, no. 3, 2014, str. 331–40, <http://www.jstor.org/stable/24907379>, (prístup 7. apríl 2023);

Fountain, Henry, “Researchers Link Syrian Conflict to a Drought Made Worse by Climate Change,” *The New York Times*, March 2, 2015, <https://www.nytimes.com/2015/03/03/science/earth/study-links-syria-conflict-to-drought-caused-by-climate-change.html>, (prístup 7. apríl 2023).

[12] Wentz, Jessica A., and Michael Burger, “Designing a Climate Change Displacement Coordination Facility: Key Issues for COP 21,” New York: Sabin Center for Climate Change Law, Columbia Law School, 2015, https://scholarship.law.columbia.edu/sabin_climate_change/123/, (prístup 7. apríl 2023).

[13] Uznesenie Európskeho parlamentu z 5. mája 2022 o hrozbách pre stabilitu, bezpečnosť a demokraciu v západnej a sahelskej Afrike (2022). 2022/2650(RSP),

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0203_SK.html#def_1_1, (prístup 7. apríl 2023).

[14] Francis, Ama, “Climate-Induced Migration & Free Movement Agreements,” *Journal of International Affairs* 73, no. 1, 2019, str. 124-125, <https://www.jstor.org/stable/26872782>, (prístup 7. apríl 2023);

Warren, Phillip Dane, “Forced Migration after Paris COP21: Evaluating the ‘Climate Change Displacement Coordination Facility,’” *Climate Change and Law Collection* 116, no. 8, 2016, str. 2104-2105, https://doi.org/10.1163/9789004322714_cclc_2017-0142-008, (prístup 7. apríl 2023).

[15] Biermann, Frank and Ingrid Boas, “Protecting Climate Refugees: The Case for a Global Protocol,” uvedené v Shamsuddoha, Md, and Rezaul Karim Chowdhury, “Climate Change Induced Forced Migrants: in Need of Dignified Recognition under a New Protocol,” Dhaka: Equity and Justice Working Group, Bangladesh, 2009, pzn. pod čiarou 10,

<https://www.columban.jp/filesE/Climate%20Refugees.pdf>, (prístup 7. apríl 2023).

[16] El-Hinnawi, Essam, "Environmental Refugees," Nairobi: United Nations Environment Programme, 1985, str.4, <https://digitallibrary.un.org/record/121267>, (prístup 7. apríl 2023).

[17] Slovenská republika je zmluvnou stranou ako Dohovoru, tak aj Protokolu. V Zbierke zákonov Slovenskej republiky vyšli oba zmluvné dokumenty v oznámení Ministerstva zahraničných vecí SR č. 319/1996 Z.z. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky 319/1996 Z. z. (1996), <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1996/319/19961119>, (prístup 7. apríl 2023).

[18] Článok 1 Dohovoru, Ibid.

[19] Wahlström, Margareta, "Chairperson's Summary," The Nansen Conference: Climate Change and Displacement in the 21st Century, str. 18–19. Oslo, 5-7 June 2011, <https://www.unhcr.org/4ea969729.pdf>, (prístup 7. apríl 2023).

[20] UNHCR, "Global Trends Report 2021," 2022, str.10, <https://www.unhcr.org/62a9d1494/global-trends-report-2021>, (prístup 7. apríl 2023).

[21] IOM, 2009, uvedené v Kaczan, David J., and Jennifer Orgill-Meyer, "The Impact of Climate Change on Migration: A Synthesis of Recent Empirical Insights," Climatic Change 158, no. 3-4, 2019, pzn. pod čiarou 1, <https://doi.org/10.1007/s10584-019-02560-0>, (prístup 7. apríl 2023); Francis, "Climate-Induced Migration & Free Movement Agreements," str.124.

[22] United Nations Economic and Social Council, Dokument OSN č. E/CN.4/1998/53/Add.2, "Guiding Principles on Internal Displacement," New York, 1998, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/104/93/PDF/G9810493.pdf?OpenElement>, (prístup 7. apríl 2023).

[23] Niekedy je environmentálna perzekúcia voči určitej skupine obyvateľstva riadená priamo štátom. Kampaň irackého Ba'tistického režimu voči Marsch Arabom je len jedným z príkladov. Perzekúcie voči nim zo strany Saddama Husseina obsahovali okrem iného aj vysušenie oblastí, v ktorých žili, čím ich efektívne pripravil o zdroj akejkolvek vody; ďalej vid' Human Rights Watch, "The Iraqi Government Assault on the Marsh Arabs: A Human Rights Watch Briefing Paper," 2003, <https://www.hrw.org/legacy/backgroundunder/mena/marsharabs1.htm>, (prístup 7. apríl 2023).

[24] Aleinikoff, Alexander, "Protected Characteristics and Social Perceptions: an Analysis of the Meaning of 'Membership of a Particular Social Group,' Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultations on International Protection, edited by Erika Feller, Volker Türk, and Frances Nicholson, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, str. 263–304, <https://www.refworld.org/docid/470a33b30.html>, (prístup 7. apríl 2023); Cooper, Jessica B, "Environmental Refugees: Meeting the Requirements of the Refugee Definition," New York University Environmental Law Journal 6, no. 2, 1998, str. 480–529.

[25] Rámcový dohovor OSN o zmene klímy bol prijatý dňa 9. mája 1992 v New Yorku. Slovenská republika podpísala dohovor 19. mája 1993. V Zbierke zákonov Slovenskej republiky vyšiel zmluvný dokument v oznámení Ministerstva zahraničných vecí SR č. 548/2006 Z.z., <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2006/548/20061007>, (prístup 7. apríl 2023); ďalej vid' United Nations Climate Change, <https://unfccc.int/>, (prístup 7. apríl 2023).

[26] Leighton, Shen, and Warner, "Climate Change and Migration", str. 106.

[27] Vyhláška ministra zahraničných vecí z 10. mája 1976 o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach 120/1976 Zb. (1976),

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1976/120/19761013>, (prístup 7. apríl 2023).; Valné zhromaždenie OSN, "Všeobecná Deklarácia Ľudských Práv," Paríž, 1948, https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/slo.pdf, (prístup 7. apríl 2023).

[28] Human Rights Council, "Resolution 10/4: Human Rights and Climate Change," Geneva, 2009, https://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_10_4.pdf, (prístup 7. apríl 2023).

[29] Dokument OSN č. E/CN.4/1998/53/Add.2.

[30] Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, "Statute of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees," Geneva, 1950, <https://www.unhcr.org/3b66c39e1.pdf>, (prístup 7. apríl 2023).

[31] Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, "Resolution Adopted by The General Assembly on the report of the Third Committee (A/48/631)," 1994, <https://www.refworld.org/docid/3b00f2151c.html>, (prístup 7. apríl 2023).

[32] Dokument OSN č. E/CN.4/1998/53/Add.2.

[33] Kolmannskog, Vikram, "Climate Change, Environmental Displacement and International Law," Journal of International Development 24, no. 8, 2012, str. 1073, <https://doi.org/10.1002/jid.2888>, (prístup 7. apríl 2023).

[34] African Union, "OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa," Addis Ababa, 1969, <https://au.int/en/treaties/oau-convention-governing-specific-aspects-refugee-problems-africa>, (prístup 7. apríl 2023).

[35] African Union, "African Union Convention for the Protection and Assistance of Internally Displaced Persons in Africa (Kampala Convention)," Addis Ababa, 2009, <https://au.int/en/treaties/african-union-convention-protection-and-assistance-internally-displaced-persons-africa>, (prístup 7. apríl 2023).

[36] UNHCR, "Cartagena Declaration on Refugees," Cartagena, 1984, <https://www.unhcr.org/about-us/background/45dc19084/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquium-international-protection.html>, (prístup 7. apríl 2023).

[37] Kälin, Walter, "The Global Compact on Migration: A Ray of Hope for Disaster-Displaced Persons," International Journal of Refugee Law 30, no. 4, 2018, str. 88, <https://doi.org/10.1093/ijrl/eeey047>; Jaswal, Paramjit S., and Stellina Jolly, "Climate Refugees: Challenges and Opportunities for International Law," Journal of the Indian Law Institute 55, no. 1, 2013, str. 11, <http://www.jstor.org/stable/43953626>, (prístup 7. apríl 2023).

[38] Messick, Madeline, and Claire Bergeron, "Temporary Protected Status in the United States: A Grant of Humanitarian Relief That Is Less Than Permanent," Migration Policy Institute, July 2, 2014, <https://www.migrationpolicy.org/article/temporary-protected-status-united-states-grant-humanitarian-relief-less-permanent>, (prístup 7. apríl 2023).

[39] United Nations Population Division, "SDG Indicator 10.7.2 on Migration Policies," n.d., <https://www.un.org/development/desa/pd/data/sdg-indicator-1072-migration-policies>, (prístup 7. apríl 2023).

[40] N.v.Švédsko (Ap. 23505/09), Rozsudok 20. júla 2020, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22n.%20v.%20uk%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-99992%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22n.%20v.%20uk%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-99992%22]}), (prístup 7. apríl 2023).

[41] Kolmannskog, Vikram, "Climate Change, Environmental Displacement and International Law," str. 1077.

[42] Kuusipalo, Rina, "Exiled by Emissions—Climate Change Related Displacement and Migration in International Law: Gaps in Global Governance and the Role of the UN Climate Convention," Vermont Journal of Environmental Law 18, no. 4, 2017, str. 629, <https://www.jstor.org/stable/26388179>, (prístup 7. apríl 2023).

[43] Jaswal a Jolly, "Climate Refugees," str. 56.

[44] Shamsuddoha and Chowdhury, "Climate Change," str. 9-10; Kuusipalo, "Exiled by Emissions," str.23; Warren, "Forced Migration after Paris," str. 2141-2144.